

Schriftlezing: Filemon

Tekst: idem

morgendienst

Ps. 92:1,2,7,8

Ps. 119:6,13

Ps. 63:2,3

Gez. 102^a:2,5

Lb. 434:1,2,3,4,5

middagdienst

Ps. 92:1,2,7,8

Ps. 63:2,3

Gez. 102^a:2,5

Gez. 179^b

Lb. 434:1,2,3,4,5

Gehouden te: Baflo, 18-07-10 (9.30 u.)
Blokzijl, 25-07-10 (9.30 u.)

Thema: Paulus' column. Ofwel: Christelijke humor balsemt onze ziel.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters,

1. Het leukste in de krant vind ik de columns. Die lees ik graag. Meestal...

Een goede column is kort, scherp, spits. Het belicht een heel klein facet van het leven. Een beetje spelen met de taal hoort er bij. En een pakkende column tovert een glimlach om de mond van de lezer. Een beetje ontroering kan ook. Dat gaat heel goed samen. Dat heb je bij goede humor.

Columns maken in een kunst. Ze lezen en vatten ook. Je moet er en beetje feeling mee hebben. Zeg maar, er moet een vonk overspringen. Het moet je pakken en raken. De een heeft dat wel, de ander niet.

Als ik nu het Nieuwe Testament even vergelijk met een krant. Of met een tijdschrift. Misschien is dat beter, gezien de omvang. En ik noem dat tijdschrift: "Magazine van het Hemelrijk."

Dan vind ik daar heel uitgebreid het grote en goede nieuws van Jezus Christus. Bladzijden lang lees ik het evangelie, van vier kanten belicht door kundige ooggetuigen. (De vier evangeliën.) Ik vind er gedegen uitgewerkte artikelen en commentaren over de kern van de boodschap. (De Romeinenbrief bv. of de brief aan de Hebreëen.) Er is een pastorale en een ethische rubriek. (Andere brieven van Paulus). En dan lees ik het een en ander over gemeenteopbouw. (In de Handelingen en ook in brieven van Paulus en andere dienaren van Jezus.) En nog veel meer lezenswaardig Woord van God.

Maar ik tref in dat "Magazine van het Hemelrijk" gelukkig ook een column aan. Van niemand minder dan Paulus. De brief aan Filemon. Kort, een A4-tje, nog geen bladzij vol in de Bijbel. Vol humor en woordspelingen. Over een betrekkelijke kleinigheid tussen drie christenen: Paulus, Filemon en Onesimus in verbondenheid met hun gezamenlijke Heer, Jezus Christus.

En een heerlijke boodschap met een glimlach. Niet alleen voor die drie broeders en hun naaste omgeving. Maar ook voor de gemeente van Christus, bij Filemon aan huis en elders, zoals hier bij ons in de gemeente.

Een brief als een column, dat is goed voor de kerk bij alle serieusheid en serieuzigheid, die ons eigen is. De brief aan Filemon is echt een brief met een vrolijke 'smiley'. Ik hoop dat u af en toe ook even moet glimlachen. Net als Filemon, denk ik, toen Onesimus met de brief van Paulus weer voor zijn deur stond. Of stond de brief van Paulus met Onesimus voor zijn deur? Ja, misschien was dat het wel. Laten we de brief maar gaan lezen en proberen de boodschap te vatten. We lezen in deze dienst dus:

Paulus' column. Ofwel: Christelijke humor balsemt onze ziel.

2. Paulus begint bloedserieus. Zijn situatie is er dan ook naar. Hij zit in de gevangenis, als hij dit briefje schrijft. Waar hij gevangen zit, dat kunnen we niet voor honderd procent zeker achterhalen. Hij heeft in zijn leven meerdere keren gevangen gezeten omwille van het evangelie.

Tegen het einde van zijn dienstperiode zit hij een dikke vier jaar vast. Gegijzeld door de Joden, eerst twee jaar in de gevangenis van Caesarea. Daarna een paar jaar huisarrest in Rome, in afwachting van zijn proces voor de keizer.

Ergens in die ruim vier jaar zal Paulus deze korte brief hebben geschreven, samen met die aan de gemeente te Kolosse onder andere. Mogelijk was het al in Caesarea. Dat is het meest waarschijnlijk volgens sommige verklaarders. Maar anderen kiezen voor Rome. Het maakt voor ons verstaan niet zoveel uit, waar en wanneer het precies is geweest.

Paulus zit in elk geval in de gevangenis. Geen vrolijk makende situatie voor ons gevoel.

Daar begint de apostel mee. Zo opent hij zijn brief. O nee, hij noemt zich hier niet 'apostel van Christus Jezus', zoals in de brieven aan de diverse gemeenten. Hij begint met: "*Van Paulus, gevangene omwille van Christus Jezus, ...*"

Dat is al een uitdrukking met een dubbele lading.

Paulus is geboeid door Christus Jezus, geestelijk en letterlijk. Geboeid door Christus, in dienst genomen door de Heer. En Jezus laat hem nooit meer los. Onlosmakelijk is Paulus aan Christus verbonden. Enorm geboeid door hem en zijn evangelie, een echte gevangene. En hij wil ook niet anders meer na zijn bekering. Hartstochtelijk die naar van Christus en zijn woord.

Maar Paulus is ook gevangen gezet omwille van Christus Jezus, omwille van zijn evangelie. De Joden in Jeruzalem verdroegen dat evangelie en deze apostel niet. Ze gijzelden hem. En de Romeinse overheid moest hem gevangen houden. Dat was ook om Paulus te beschermen. De hand van de Heer was daarin zichtbaar voor Paulus. Hoe moeilijk zijn omgeving dat ook vond. Moeilijk te accepteren

Een gebondene van Jezus Christus is Paulus. Zo voelt hij zich. En het bederft zijn humeur niet. Integendeel. Als we door het venster van de gevangenisdeur kijken - De brief aan Filemon is zo'n venster - of we kijken even om de hoek bij Paulus' huisarrest, dan zien we geen chagrijnige, makkende apostel. Maar we zien een gevangene van Christus Jezus, die zijn goede humeur heeft weten te bewaren door zijn verbondenheid met Christus.

Paulus heeft die verbondenheid met Christus ook ervaren in alle liefde en aandacht, die hij in de gevangenis kreeg van zijn helpers en van alle gemeenten van de Heer Jezus. Hij is daar zo enorm dankbaar voor. Daar kan hij niet over uit. Dat communi-

ceert hij elke dag met zijn Heer en God in de hemel. Bijna al zijn brieven begint hij met God te danken. Zijn column evengoed. Filemon is zo iemand, door wie Paulus die liefde aandacht van Christus heeft ervaren. Hij heeft balsem op zijn ziel gelegd.

"Uw liefde heeft mij veel vreugde en troost gegeven, broeder, want u hebt de heiligen gesterkt." (vs. 7)

Die ervaren liefde zet de toon van de brief. Dat heeft Paulus gehoord. Het is hem verteld. Waarschijnlijk kent hij Filemon niet persoonlijk. Hij is nooit in Kolosse geweest en heeft daar niet persoonlijk de gemeente gesticht.

Maar Paulus weet van de rol die Filemon in de gemeente van Kolosse speelt. Hij faciliteert de bijeenkomsten van de gemeente. Hij heeft er de ruimte voor in huis en doet ook overigens veel voor de kerk.

Daarom noemt Paulus hem medewerker. Ook om hem voor zich in te nemen met het oog op het verzoek dat hij hem wil doen. Paulus weet wat hij aan hem heeft. Het kan dan ook heel wat lijden. In zo'n relatie bloeit de humor. Gebaseerd op wellevendheid.

Paulus heeft op zich het volste recht om Filemon op zijn plicht te wijzen. Hij kan met het gezag van apostel van Christus hem dingen opdragen en hem bevelen om de weggelopen knecht weer op te nemen.

"Ik heb alle vrijmoedigheid daartoe in mijn verbondenheid met Christus. Maar ik zie daar van af. Ik geef de voorkeur aan het doen van een verzoek aan jou, mijn medewerker."

Ik hoor dan een stukje zelfspot klinken in wat Paulus over zichzelf zegt. *"Ik kom liever met een verzoek bij je. Ik, Paulus, een oude man en bovendien een gevangene van Christus Jezus."*

"Ik, oude Paulus, die gevangen zit omwille van Christus Jezus." Dat stukje zelfspot breekt het ijs en neemt bij voorbaat weerstanden weg. Het opent relaties en verandert bij voorbaat de houding van Filemon. Niet het staan op eigen strepen, maar jezelf dienstbaar opstellen. Omwille van de liefde van Christus.

Die liefde klinkt ook bij Paulus door. Hij geeft daar stem aan in die relatie met Filemon, Apfia en Archippus.

Milde liefde, die overigens bepaald niet slap of melig is. Want Paulus maakt heel goed duidelijk wat hij wil. En Filemon kan er in Christus' naam niet onderuit. Een verzoek van zo'n dienaar van Christus moet je honoreren.

Wat zegt dit ons al veel. Dit particuliere briefje van de apostel aan Filemon maakt duidelijk dat het privéleven geheiligd wordt door christelijke liefde én humor. Dat dit ook heel goed is voor onderlinge relaties tussen christenen. En tussen ambtsdragers en gemeenteleden.

3. Nu dan dat verzoek van Paulus aan Filemon.

"Ik zou u om een gunst willen vragen voor Onesimus, die tijdens mijn gevangenschap mijn kind is geworden. Hij was u destijds niet van nut; nu kan hij echter niet alleen mij, maar ook u goede diensten bewijzen." (vs. 10,11)

Hier heb je, voor ons onderhuids, weer een stukje humor van Paulus. Een paar woordspelingen, vastgekoppeld aan de naam Onesimus. Die naam betekent letterlijk: 'de nuttige', 'de voordelige'. 'Mister Nutteling', las ik ergens als Nederlandse weergave.¹ Dat is een passende naam voor een goede slaaf. Als hij tenminste goed zijn best doet voor zijn heer. Dan heeft die heer veel aan hem.

Maar dat was niet zo, weet Paulus. Onesimus zal dat zelf ook hebben erkend in zijn contacten met de apostel. Vroeger onbruikbaar, nu zeer bruikbaar voor u en voor mij.

De profiteur van toen is nu van groot profijt voor Paulus en voor zijn heer / Heer. (De hoofdletter mag u zelf kiezen en horen of niet.)

Ex-profiteur. Want Onesimus heeft zijn baas Filemon benadeeld. Tussen de regels door krijg je op zijn minst de indruk, dat hij geld van zijn werkgever heeft meegenomen. Dat kon hij goed gebruiken. Want de zoektocht naar Paulus kost niet niks. Of je nu vanuit Kolosse naar Caesarea moet of naar Rome. Je bent weken onderweg en je moet wel eten en aan de kost zien te komen.

Bovendien had Filemon economisch nadeel van zijn gedroste slaaf. Een werkkraft minder (ook al had hij niet zo veel aan hem). En die moet wel vervangen worden. Dat kost ook het een en ander.

Maar de nutteloze 'Mister Nutteling' is nu van veel nut voor Paulus. En voor Filemon evengoed. Hij is dus geweldig veranderd. Wat is er met Onesimus gebeurd? Hij is opnieuw geboren onder invloed van het evangelie van Christus. Opnieuw geboren uit water en Geest. Hij heeft een andere Heer gekregen, Jezus Christus. En hij heeft een nieuwe vader erbij gekregen.

"Ik ben zijn geestelijke vader geworden," zegt Paulus. "Hier in de gevangenis. Ik oude Paulus, ongetrouwd, bovendien een gevangene van Christus. Ik ben weer vader geworden." Je voelt opnieuw de vreugde en de liefde van de apostel.

Hij is heel veel van Onesimus gaan houden. Dat laat hij onomwonden merken aan Filemon. Paulus zegt het heel sterk. Hij noemt Onesimus 'mijn hart'. Vers 12:

"Ik stuur hem naar u terug, hoewel hij me na aan het hart ligt en ik hem graag bij me gehouden had."

De uitdrukking is dezelfde als in vers 7:

"Uw liefde heeft mij veel vreugde en troost gegeven, broeder, want u hebt de heiligen gesterkt."

En in vers 20 komt het nog een keer terug.

Het woord, dat Paulus gebruikt, betekent letterlijk 'ingewanden'. Die zijn in de Bijbel de zetel van het gevoel en de emoties. We merken hoe waar dat is. Spanning bv. voel je in je ingewanden. Ontspanning en vreugde ook. Wij zeggen dan: het hart is de zetel van de emoties.

Datzelfde woord gebruikt Paulus om zijn band met Onesimus aan te duiden. Hij is 'mijn hart', 'mijn ingewanden'. Zoveel voel ik voor hem in de verbondenheid met Christus. "Onesimus is mijn oogappel."

"Broeder Filemon, jij weet wat het is om mijn hart te verkwikken en mijn ziel te balsemen. Hier heb je mijn hart, mijn oogappel. Ik stuur hem naar je terug. Dat kost

¹ Dr. Jakob van Bruggen, Paulus Pionier voor de Messias van Israël, Kampen 2001, p. 125.

mij veel." Zo laat Paulus merken. Hij laat zijn oogappel niet gemakkelijk gaan. Onesimus is immers zeer bruikbaar voor hem, om hem in de gevangenis te verzorgen. Om mee te werken in de dienst van het evangelie.

"Ik had hem graag bij me gehouden. Dan had hij namens u voor mij kunnen zorgen nu ik omwille van het evangelie gevangen zit. Maar ik heb zonder uw medeweten niets willen ondernemen, want u moet mij niet een gunst verlenen omdat ik u onder druk zet, maar omdat u het zelf wilt." (vs. 13,14)

Paulus schrijft: "Ik stuur hem naar je terug, met het verzoek hem weer te ontvangen."

We moeten hier even opmerken, dat Paulus en passant een regel uit de wet van Mozes buiten werking stelt in dit concrete geval. Of beter gezegd: in Christus overstijgt hij een concreet gebod van God. Stukje humor van Gods kant?

In Deuteronomium 23:15,16 bepaalt de HEER:

"U mag een slaaf die bij u zijn toevlucht zoekt, niet uitleveren aan zijn meester. U moet hem opnemen en hem een plaats gunnen in de stad die hij uitkiest. U mag hem niet uitbuiten."

Met deze bepaling wilde de Heer de slaven beschermen tegen hun harde meesters. En zijn volk leren om barmhartig te zijn.

Paulus stuurt de weggelopen slaaf Onesimus wel terug naar zijn heer Filemon. Maar dan is er ondertussen wel heel wat veranderd bij Onesimus. Hij is door het geloof in Christus 'slaaf af' geworden. In Christus vrij man. Want in de verbondenheid met Christus is er geen onderscheid tussen slaaf en vrij man.

Paulus kan Onesimus met een gerust hart terug sturen, omdat hij de welwillendheid van Filemon kent. Daar doet hij een liefdevol beroep op. Pleidooi voor een weggelopen slaaf, die een andere Heer heeft gekregen en zo een broeder is geworden. Voor Paulus én voor Filemon en voor de gemeente bij hem aan huis.

Filemon is een tijd lang een slaaf kwijt geraakt. Maar hij krijgt een broeder in Christus terug. 'Een broertje' voor Filemon, Apfia en Archippus. Dat 'broertje' staat straks met Paulus' brief op de stoep in Kolosse. Een grote verrassing van Christus en van Paulus voor Filemon en zijn huis.

En de gefronste wenkbrauwen maken plaats voor een milde glimlach na het lezen van de brief, stel ik me zo voor. Hoe goed is de Heer Jezus Christus voor wie in Hem gelooft en Hem van harte liefheeft. Telkens weer worden we verrast door zijn liefde en goedheid. Door zijn Heilige Geest.

4. Paulus moet een humoristisch mens geweest zijn. Althans zo komt hij wel naar voren in zijn column. Heel betrokken en emotioneel. Vol van de liefde van Christus, hartstochtelijk in zijn dienst aan de Heer. Soms ook fel bewogen. Dat blijkt uit zijn andere brieven.

Beetje droge joodse humor, denk ik. Geen sprankelende redenaar of cabaretier. Wel een man die zijn taal uitstekend beheerst. En een man die, groot denkend van zijn Heer in de hemel, dingen van mensen kan relativieren. Ook zijn eigen situatie. We kwamen dat eerder in de column al tegen.

Bijna aan het eind nog een keer. Paulus schrijft aan Filemon: "Hier heb je mijn handtekening. Ik, Paulus, zal je betalen wat Onesimus je schuldig is. Ik zal de schade vergoeden, die hij je wellicht berokkend heeft. Hier heb je mijn schuldbekentenis. Getekend: Paulus." Heel letterlijk in de originele brief. Dat doet hij vaker, als waarmerk van echtheid.

Moet u even nagaan, wat hij hier schrijft. En probeer de humor ervan in te zien. Paulus is straatarm. Hij zit in de gevangenis, heeft uiteraard geen enkel inkomen. Heeft geen bankrekening met een fors spaarsaldo. Nee, hij is volkomen afhankelijk van de liefde en de gaven van anderen. Van mensen als Filemon. Van de gemeenten van Christus en wat zij bijdragen in het levensonderhoud van de apostel. Paulus heeft zelf geen rode eurocent.

Die oude Paulus, gevangene van Christus Jezus, zegt tegen Filemon: "Ik zal je betalen wat 'mijn nieuwe zoon Onesimus' je schuldig is." Dat schrijft hij aan de welgestelde Filemon, die als een vrij man zijn bedrijf runt en medewerker is in de evangeliedienst.

Voelt u hem? Goeie humor, hè? Christelijke humor.
En zegt Paulus:

"Ik ga er dan maar aan voorbij dat u mij uw eigen leven schuldig bent!"

Hij wil de schuld aan Filemon betalen. Maar wat staat daar tegenover? Het houdt elkaar in evenwicht. Ja, de schuldbalans slaat door in het nadeel van Filemon. En dus in het voordeel van de apostel. Maar Paulus gaat daar in liefde en met een gerust hart aan voorbij. Dat kan het wel lijden in zijn relatie met Filemon. Christus zelf staat daar achter met zijn liefde.

En hij zegt:

"Kom, broeder, bewijs mij deze dienst omwille van de Heer, stel mij omwille van Christus gerust."

Ook hier zit weer een woordspeling in op de naam Onesimus, de 'Voordeelman'.
"Laat mij van jou nu eens voordeel hebben, in onze verbondenheid met de Heer."
Welk voordeel? Dat van de verkwikking van mijn gemoed, van mijn hart en ingewanden. De balseming van mijn ziel door jou, Filemon. Wanneer je mijn oogappel ontvangt als mens en als broeder in de Heer.

Misschien krijg je mijzelf ook wel terug, als een verrassend geschenk van de Heer. Paulus heeft goede hoop, dat hij vrijgelaten zal worden. De Heer kan verrassend uitpakken.

"... maak voor mij een kamer in orde, want ik heb goede hoop dat ik dankzij de gebeden van u allen aan u teruggegeven word."

Paulus heeft goede hoop en een goed humeur. Hij houdt de christelijke moed er in. Waar anderen wellicht twijfelen en ontmoedigd zijn door Paulus' gevangenschap, is hij zelf zeker van de zaak van de Heer Jezus Christus. Hij heeft immers gezegd: "Houd moed; Ik heb de wereld overwonnen."

Christus' woord is balsem voor de ziel. Christelijke humor ook. Misschien moeten we meer glimlachen in de kerk. Omdat we zo'n machtige en verrassende Heer hebben. Christelijke humor: ook een genadegave van de Heer in de hemel door zijn Heilige Geest.

Geestigheid is heel geestelijk in de verbondenheid met Christus. Spiritualiteit met spirit. En christelijke humor bewaakt je goede humeur, zelfs in de gevangenis en dergelijke moeilijke omstandigheden. Dat kunnen we in elk geval leren uit Paulus' column. Verrukkelijk, dat dit ook in de Bijbel staat. Lezenswaardig woord van God.

Tenslotte, een hartelijke christelijke groet van mij, Paulus. Van Timoteüs, Epafraas en nog vier van mijn medewerkers.

"De genade van de Heer Jezus Christus zij met u."

Amen.